

Универзитет у Београду
Факултет политичких наука
Јове Илића 165, 11 000 Београд
Наставно-научно веће

Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 24. 12. 2020. године формирало је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације Горана Каузларића под називом „*New Age* духовност и култура неолиберализма: Модуси хегемоније“, израђене под менторством проф. др Марина Симић, редовне професорке Факултета политичких наука, Универзитета у Београду. Комисија у саставу проф. др Ђорђе Павићевић, проф. др Лидија Радуловић (Филозофски факултет – Универзитета у Београду) и проф. др Марина Симић, редовна професорка Факултета политичких наука Универзитета у Београду (менторка), након читања дисертације подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

1.1 Подаци о кандидату Горану Каузларићу

1.2

Горан Каузларић је завршио основне студије на Факултету ликовних уметности Универзитета уметности у Београду (одсек за сликарство), са просечном оценом 9.59. Последипломске специјалистичке академске студије завршио је такође на Факултету ликовних уметности Универзитета уметности у Београду с просечном оценом 9.38, одбранивши специјалистички рад на тему интерпретације сопствене уметничке праксе на бази теорија уметности Николе Буриоа и Валтера Бењамина, с оценом 10. Докторске студије на смеру Студије културе и медија уписао је 2011. године.

Кандидат је током докторских студија као истраживач учествовао на регионалним и међународним научним конференцијама као што су *Студије културе: Гласови са маргине*, одржана на Факултету политичких наука у Београду 2012. године, *Reflections on capitalism: Thinking Beyond Capitalism* у организацији Института за филозофију и

друштвену теорију 2016. године, и конференција *The New Subjectivities of Global Capitalism: Spirituality, Personal Development and the World of Work*, одржана 2017. године на Универзитету *Babeş-Bolyai* у Румунији.

Сарађивао је с организацијама као што су БЕЛЕФ, САНУ, УЛУПУДС, СКЦ, РЕХ, Ноћ Музеја. Има искуство у писању каталожних текстова у области савремене уметности, као и организовању самообразовних иницијатива. Остварио је и више самосталних изложби и широк спектар трансдисциплинарних уметничких активности. Завршио је више течајева саморазвоја, попут Силва метода или Умећа живљења.

Горан Каузларић је објавио више научних и стручних радова у области критичке теорије, студија културе и религијских студија у различитим научним часописима или зборницима. Неки од релевантних радова кандидата су:

Kauzlaric, G. (2020) “New Age spirituality and the Cultural Logic of Late Capitalism”. *Kultura*. Belgrade: Centre for Studies in Cultural Development (online section „translations“). M51

Kauzlarić, G. (2016) “New Age: A Modus of Hegemony”. *Thinking Beyond Capitalism: Reflections on capitalism, conference proceedings*: 175-198. Belgrade: Institute for philosophy and social theory. M33

Каузларић, Г. (2015) “*New Age* духовност и културна логика касног капитализма”. *Култура*, 148: 40-60. Београд: Завод за проучавање културног развоја. M51

Kauzlarić, G. (2014) „Neoliberalizacija apsolutnog duha: Spiritualni mikro-otpori kao tržišni mehanizmi interpelacije“. *Genero*, 18: 109-134. Београд: Центар за женске студије. M52

1.3 Подаци о дисертацији

Одлуком Већа научних области правно-економских наука Универзитета у Београду од 20. 9. 2016. године (број одлуке 61206-4858/2-16), кандидату Горану Каузларићу је одобрена израда докторске дисертације под насловом „*New Age* духовност и култура неолиберализма“.

Докторска дисертација насловљена „*New Age* духовност и култура неолиберализма“ испуњава све формалне, техничке и садржајне захтеве и одговара

правилима о обликовању докторских дисертација Универзитета у Београду и Факултета политичких наука. Захтев академске честитости о забрани преузимања идеја и текста без навођења извора односно реферирања на друге ауторе испуњен је и показан провером плагијата текста.

Рад садржи 224 странице, писан је на страницама А4 формата, у *Times New Roman* фонту величине типографских тачака 12, прореда 1, маргина 20 мм. Дисертација садржи резиме на српском и енглеском језику, податке о комисији, биографију кандидата и изјаве о ауторству и коришћењу, те истоветности електронске и штампане верзије рада.

Дисертација се састоји од шест поглавља, која су логично подељена у мање делове, ради боље прегледности текста и одвајања тематских целина. Прво поглавље дисертације обухвата уводна разматрања о истраживачкој области, проблему и предмету дисертације. Друго поглавље дисертације посвећено је теоријском промишљању предмета и дефинисању основних појмова и метода, док се у трећем и четвртом поглављу на бази дефинисаних појмова и категорија изводе анализе и представљају резултати упоредне анализе *New Age* и неолибералистичких наратива, уз дискусију проблема политичке теологије и уже-теоријских питања у пољу религијских студија. Пето поглавље садржи закључна политико-теолошка разматрања предмета. У шестом поглављу кандидат је приложио референтну литературу коришћену приликом писања дисертације, на 23 стране, са наведених 430 библиографских јединица.

Након увида у евиденцију Факултета политичких наука и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду, потврђено је да под овим насловом није била брањена докторска дисертација.

2. Предмет и циљеви дисертације

2.1 Предмет дисертације

Предмет дисертације су *New Age* духовност и неолиберализам. Дисертација отвара проблем елективних афинитета између те две појаве које тумачи историјски и путем анализе из угла политичке теологије. Кандидат реферише на концепт „елективних афинитета“ који је увео Макс Вебер, а који се односи на тенденцију да две културне

појаве (у овом случају *New Age* духовности и неолиберализма) у одређеним друштвеним условима, на бази извесних структурних сличности које међу њима постоје (тј. хомологија), развију однос узајамног привлачења, подршке или појачања. Такав однос између *New Age* духовности и неолиберализма, односно његови историјски извори, те политико-теолошке улоге у доминантној идеолошкој логици савремене културе, као и његови друштвени предуслови, главни су предмет ове дисертације.

Кандидат нагласак ставља на нове историографије неолиберализма, али и западног езотеризма, на основу којих операционализује и омеђује феномене који се пореде, као и на анализу оригиналних радова *New Age* и неолибералних аутора и ауторки, на које се кроз цео рад реферише у циљу наративног поређења и шире историјске контекстуализације. *New Age* и неолиберализам су схваћени као „мисаони колективи“, тј. сложене дискурзивне заједнице које деле заједничку историју и заједничке епистемичке претпоставке. У случају неолиберализма текстови су бирани према критеријуму повезаности са удружењем Монт Пелерин око кога се неолиберализам као мисаони колектив историјски развио, док су *New Age* радови бирани по мешовитом критеријуму учесталости помињања наслова у *New Age* студијама, тиражности и присуства у популарним књижарама и насумичног избора књига и интернет садржаја. Елективним афинитетима се прилази на бази запажања да су *New Age* духовност и неолиберализам две компатибилне врсте културне критике, које потичу од друштвених проблема и критичких миљеа који су карактерисали међуратни и послератни период, током којих су се *New Age* духовност и неолиберализам конституисали.

2.2. Циљеви и задаци истраживања

Главни циљ дисертације био је да да нови допринос разумевању занемарених политико-теолошких чинилаца и аспеката културне хегемоније након 1970-их и понуди објашњење њихових извора у културној клими међуратног и послератног периода, неолиберализму, езотеризму и њиховој савременој повезаности.

У складу са тим, формулисани су и следећи посебни циљеви истраживања који су се односили на упоредну анализу *New Age* духовности и неолиберализма и на историјску интерпретацију њихових сродности и додира:

- Да се препознају најзначајнији занемарени политико-теолошки елективни афинитети који постоје између неолиберализма и *New Age* духовности.
- Да се препознају њихови културни и друштвено-политички извори у послератном и међуратном периоду.
- Да се објасни начин на који се однос елективног афинитета неолиберализма и *New Age* духовности историјски развио.
- Да се објасне улоге ових елективних афинитета у ономе што кандидат разуме као нови дух капитализма, тј. у новој регенерисаној културној хегемонији након 1970-их.
- Да се теоријски размотре различити проблеми *New Age* студија, политичке теологије и разумевања неолиберализма који коче адекватно постављање проблема афинитета *New Age* духовности и неолиберализма и његових друштвено-историјских улога.
- Да се на бази таквих дискусија развије нови политико-теолошки поглед на *New Age* духовност, на неолиберализам и њихову „фузију“.

У складу са овим циљевима формулисани су одговарајући задаци истраживања који су обухватили:

- Опис *New Age* духовности и неолиберализма као мисаоних колектива, историјских културних тенденција, и идеолошких формација, односно опис конкретних наратива који карактеришу те формације.
- Идентификовање и категоризација најзначајнијих политико-теолошких хомологија које постоје између неолиберализма и *New Age* духовности.
- Дискусија историјских проблема на које су *New Age* духовност и неолиберализам давали хомологне одговоре, као и културних особености међуратног и послератног периода из којих су се развиле заједничке карактеристике неолиберализма и *New Age* духовности на бази којих је дошло до елективног афинитета.
- Довођење тих проблема и културних особености у везу са джим генеалогима и главним епистемолошким проблемима западног езотеризма.

- Издајање посебних друштвених актера и културних трендова важних за разивтак *New Age* духовности и неолиберализма, и успостављање њихових веза.
- Теоријска дискусија главних доприноса у области *New Age* студија у вези са новим предложеним приступом политичкој теологији езотеризма и неолиберализма.
- Повезивање добијених резултата са проблемом преображаја културе капитализма од седамдесетих година 20. века из угле критике идеологије.

Према томе, као научни циљ дисертације кандидата Горана Каузларића може се одредити научно дефинисање појмова неолиберализма и *New Age* духовности из политико-теолошког угла, као и ново политиколошко и културолошко разумевање занемарених веза, кореспонденција и историјских додира ова два феномена. Друштвени циљ дисертације тиче се указивања на значај који су елективни афинитети неолиберализма и *New Age* духовности имали као идеолошка компонента у друштвено-историјском преокрету до ког је дошло након седамдесетих година 20. века и доприноса разумевању анатомије моћи у савременим друштвима из угла студија културе и религијских студија, али и историје идеја и политичке теологије. Дисертација такође указује на велики значај који одређени наративи западног езотеризма и неолиберализма имају у савременој култури.

1. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидат је у дисертацији пошао од неколико основних хипотеза.

Прва хипотеза је била да постоји низ неопажених хомологија односно елективних афинитета између неолиберализма и *New Age* духовности односно низ подударности у структури и идеолошкој интенцији неолибералних и *New Age* наратива на основу којих неолиберализам црпе своју моћ из религијских идеја, упутстава за свакодневни живот, пројекција будућности, филозофизација итд. које је *New Age* духовност развила.

Друга хипотеза је била да кореспонденција *New Age* духовности и културне логике неолиберализма подразумева компатибилност, а често и комплементарност ових културних феномена, што значи да је исправно разумети *New Age* духовност као модус и инструмент културне хегемоније, односно, као својеврсну потпору неолибералног политичког пројекта, а елективне афинитете као битан чинилац у регенерацији хегемоне културе.

Трећа хипотеза је била да је *New Age* и неолиберализам могуће разумети као две сродне културне критике, као и да је нови дух капитализма, односно нови модус културне хегемоније развијен, између осталог, као одговор на контракултурну спиритуалност из које се *New Age* покрет историјски развио. То је било могуће на бази политико-теолошке природе самог неолиберализма као идеологије која показује низ афинитета ка базичним постулатима *New Age* идеологије.

Четврта хипотеза је била да су се неолиберализам и *New Age* духовност развили упоредо као производ културног и политичког карактера међуратног и послератног периода као периода владавине кризе, односно, тренутака када је капитализам губио контролу над популацијом, те да су процеси елективног афинитета неолибералне и *New Age* филозофије одиграли улогу у поновном успостављању те контроле, почевши од седамдесетих година. Дисертација постулира да је то начин на који треба разумети проблем „јавног значаја“ *New Age* духовности, што је питање које дисертација настоји да адресира.

Кандидат је захваљујући прегледу релевантне литературе показао да политичка теологија, студије религије и студије неолиберализма могу подједнако унапредити схватање веза политичких и спиритуалних наратива и њихових улога у савременој култури на бази увођења адекватнијих представа о неолиберализму и езотеризму као историјским појавама са конкретним идеолошким логикама које је могуће поредити. Осим што је демонстрирао да је *New Age* духовност одиграла улогу у регенерацији доминантне културе, Горан Каузларић је показао и да поређење ових религијских и политичких феномена може допринети бољем разумевању неолиберализма, чија се „топла“

романтична страна често занемарује, у корист осиромашене представе о неолиберализму као рационализацији, и на математици заснованој економији, која није заинтересована за неизрачунљива подручја културе, религије и не-рационалног.

1. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација „*New Age* духовност и култура неолиберализма: Модуси хегемоније“ састоји се од 6 поглавља, која укључују уводно поглавље, закључно поглавље и литературу. Поголавља су подељена у мање целине према следећем садржају:

I УВОД: ДУХОВНОСТ, КУЛТУРА, ПОЛИТИКА	10	
..... 1. Ка политичкој теологији езотеризма		20
..... 2. Структура истраживања		23
II ПОЈМОВНО-ТЕОРИЈСКИ ОКВИР	24	
..... 3. Критика идеологије као оквир		24
..... 4. Неолиберализам		29
4.1 Одређење неолиберализма	31	
4.2 Ограничења рационалности и кибернетички либерализам	34	
4.3 <i>Laissez faire</i> и рационалистичка грешка	38	
4.4 <i>Kulturkritik</i> и Масовни предузетник	42	
5. <i>New Age</i>	46	
5.1 Извори <i>New Age</i> духовности	48	
5.2 Одређење <i>New Age</i> покрета и сродне критике културе	52	
5.3 Недељиво и неспојиво: Историјски извори западног езотеризма.....	56	
5.4 „Механика“ промене стварности: <i>New Age</i> критика (и метафизика)	63	
5.5 Рационализација и „его као рационалност“	66	
5.6 <i>New Age</i> „трендови“ и Нова Парадигма.....	71	
5.7 Смисао <i>New Age</i> холизма?	80	

III	NEW AGE ДУХОВНОСТ И КУЛТУРНА ЛОГИКА НЕОЛИБЕРАЛИЗМА	81
	6. Пара-религијски приступ митоградњи	81
	7. Критика механицизма.....	87
	8. Кишне шуме: Космотеизам Фридриха Хајека	93
	9. Проблем личне одговорности.....	100
	10. Пост-фордизам, неолиберализам и Нови дух капитализма.....	104
	10.1 Нови дух.....	106
	11. Технократија и њена младалачка опозиција	112
	12. Од НЛО пост-теозофије до културне логике неолиберализације	122
IV	ПОЛИТИЧКА ТЕОЛОГИЈА САВРЕМЕНЕ КУЛТУРЕ?	126
	13. Нов појам политичке теологије?	126
	14. Хомологне теодицеје: Еволутивна етика и мали људи у пројектном граду	132
	15. Супермаркет хипотеза и номиналистичке критике	137
	15.1 Вашар и супермаркет: Тржишне метафоре као изговор (и као идеологија)	137
	15.2 Проблем са номинализмом	150
	15.3 Нелагодност у (неолиберализованој) (о)култури	154
	16. Међуратни проблем	159
	17. Различита значења „езотеризма“	173
	18. „Езотеријско читање“ неолиберализма	178
	19. Две душе: Неолиберализам и одређење спиритуалности.....	182
	20. Критика дуализма: Проширена егзистенција ума	186
V	ЗАКЉУЧАК.....	190
	21. Тацитно знање и појам гнозе	190
	22. <i>Chymical Wedding</i> : Кибергноза у друштву (не)знања.....	194
VI	ЛИТЕРАТУРА.....	198

Уводно поглавље (стр. 10-24) представља истраживачко подручје *New Age* студија, уводи почетни опис *New Age* духовности и теоријско-методолошких проблема који прате тај означавац. Дискутују се „три таласа“ *New Age* студија, где је први талас био оријентисан ка макро-теоријском приступу и утврђивању природе и граница *New Age* покрета, други талас ка испитивању живљене спиритуалности у средњим и микро контекстима. Трећи талас коме кандидат настоји да да допринос креће се ка интеграцији налаза првог и другог таласа чиме нову представу о *New Age* духовности поново укључује у макро расправе у теорији религије. Политико-теолошки приступ који кандидат развија има потенцијал да ту расправу прошири и на проблематику крупних културних и политичких трансформација.

Објашњава се да је *New Age* духовност настала из контракултуре шездесетих година прошлог века, али да има много дубље корене у генеалогима западног езотеризма које је потребно узети у обзир. Набрајају се битна својства *New Age* духовности попут холистичке метафизике или схватања о примату ума над материјом, еволуционизма или поделе на више и ниже сопство. На крају разматра се проблем велике разуђености и неухватљивости *New Age* феномена и истовременог утиска о постојању специфичног предмета, што ствара сталне методолошке расправе око адекватне терминологије за опис овог религијског подручја.

Након краћег осврта на постојеће радове о односу *New Age* духовности и савременог капитализма, ово поглавље уводи појам елективних афинитета и најављује сусрет *New Age* студија са облашћу политичке теологије. Кандидат образлаже разлоге за овакву одлуку и дискутује о теоријским и методолошким проблемима због којих се ранија артикулација тих области није догодила. Те мањкавости се проналазе у приступу познатом као „супермаркет хипотеза“ који *New Age* феномене своди на ствар индивидуалног избора, што онемогућава дискусију о идеолошким, па стога и политико-теолошким формацијама. Уместо тога, кандидат главни фокус ставља на схватања самих неолиберала и *New Age* аутоки и аутора.

Кандидат такође напомиње да је политичка теологија дисциплина заинтересована управо за утврђивање хомологија између религијског и политичког мишљења, често у циљу расправе о њиховим улогама у процесима успостављања и легитимације друштвеног поретка, због чега је политичку теологију могуће тумачити кроз призму елективног

афинитета, али и хегемоније. Поглавље се завршава кратким освртом на структуру истраживања.

Друго поглавље дисертације (стр. 24-81) састоји се од шест целина и посвећено је дискусији појмовно-теоријског оквира и операционализацији предмета (*New Age* духовности и неолиберализма) у циљу стварања предуслова за касније поређења. Након краће теоријске дискусије проблема идеологије и митологије, на бази теоретизација Фредерика Џејмсона и Ролана Барта, које су релевантне за предмет истраживања, поглавље прелази на две дуже секције (стр. 29-46 и стр. 46-81) које се појединачно баве одређењем неолиберализма и *New Age* духовности и дискусијом њихових карактеристика на основу којих кандидат каснија дискусија елективних афинитета.

Секција о неолиберализму одређује неолиберализам путем новог схватања тржишта као супериорног процесора информација и инструмента за приступ знању у друштву, које су неолиберали попут Фридриха Хајека увели, између осталог и на бази дистинкције од класичног *laissez faire* либерализма. Кандидат показује да се раскид неолиберализма са *laissez faire* идејом тиче проблема потребе за конструкцијом друштвених предуслова капитализма, али такође и чињенице да је *laissez faire* био рационалистичка идеја која се заснивала на картезијанско-њутновским филозофским претпоставкама. Неолиберализам напушта ове претпоставке, што представља један од главних елективних афинитета неолиберализма и *New Age*, који се такође заснива на одбацивању наслеђа картезијанско-њутновске просветитељске слике света. Кандидат показује да је то одвело и неолиберале и *New Age* покрет до потраге за другачијом науком. На тај начин кандидат демонстрира да је та потрага и неолиберализам и *New Age* духовност довела до „кибернетике“ у којој су оба феномена пронашла нови идеолошки оквир, на бази кога је већ осамдесетих година прошлог века дошло до њихове хибридизације у феномену познатом као „калифорнијска идеологија“. Секција се завршава дискусијом неолиберализма као критике културе која настоји да замени „друштво маса“ новим витализованим „предузетничким друштвом“ и наглашава се да тај тип критике има изворе у међуратној кризи капитализма.

Секција која одређује *New Age* духовност бави се дефиницијом *New Age* покрета коју је увео Воутер Ханеграф, а која *New Age* покрет дефинише као култички миље који је постао свестан себе средином седамдесетих година прошлог века, а чији се поглед на свет

заснива на западној критици културе израженој у терминима секуларизованих идеја западног езотеризма. Показује се да је на бази тог одређења могуће упоредити неолибералну и *New Age* критику јер су обе организоване око критике људске ограничене рационалности и њене тенденције да се „шири кроз друштво“ (тј. рационализације). Кандидат ближе одређује појам култичког миљеа који је увео социолог Колин Кембел и затим прелази на дискусију извора *New Age* идеја кроз веома дугу генезу западног езотеризма од њених прапочетака у хеленистичкој култури касне антике. Кандидат прати ту генезу све до јављања контракултурног езотеризма у склопу романтизма и окултизма 19. века, што је облик у коме ће ове теме стићи до контракултуре шездесетих година 20. века. Остатак овог поглавља посвећен је дискусији главних црта *New Age* критике и метафизике, као и главних *New Age* трендова попут покрета људског потенцијала, *New Age* науке и холистичког здравља. Поглавље се завршава дефиницијом *New Age* холизма и најавом да ће се на бази изложених карактеристика *New Age* духовности у наредним поглављима показати да је њих у великој мери могуће пронаћи и у идејама које су конститутивне за неолиберализам.

Треће поглавље (стр. 81-126) бави се потрагом за елективним афинитетима и подељено је у седам секција. Најпре се утврђује да је карактеристика неолиберализма трајно интересовање за религију, тј. за њене друштвене улоге. Кандидат уводи нови концепт пара-религијског приступа митоградњи како би одредио начин на који су кључни неолиберали мислили о религији. Показује се да је и *New Age* покрет био на сродном пара-религијском задатку, због чега су неолиберализам и *New Age* произвели или усвојили сродне критике редукционизма (механицизма), као и облике еволуционизма или емергентизма. Кандидат дискутује и проблем личне одговорности који је централно *New Age* веровање и разматра начине на који је тај проблем повезан са идеолошким наративима о одговорности, који карактерише неолибералну мисао и неолиберализовану културу. Показује се да *New Age* веровање о личној одговорности оснажује неолибералну логику „респонсибилности“ као и деполитизације друштвених проблема.

Након краћег теоријског дела који се бави хеуристичким разграничењем концепата пост-фордизма, неолиберализма и новог духа капитализма, као и начином на који су Лик Болтански и Ев Шијапело у својој утицајној студији разумели појам „духа капитализма“, поглавље се завршава са две секције (стр. 112-122 и 122-126) које се ближе баве прелазом

од спиритуалности контракултуре шездесетих година прошлог века и њених критика технократије, до *New Age* духовности и културне логике неолиберализације. Кандидат то изводи на бази разматрања елективних афинитета тј. кроз поређење идеја и праћење утицаја код контракултурних и *New Age* аутора као што су Теодор Рожак и Дејвид Бом, и неолибералних аутора као што су Мајкл Полањи и Вилхелм Репке. Демонстрира се велика сродност у критици друштва и културе и улога те сродности у преласку на пост-фордизам. Показује се да се фузија *New Age* и нелибералних идеја одиграла кроз више различитих „локалитета“ попут „футуристике“, односно „студија будућности“, конференција и института посвећених креирању нових визија о култури и друштву, или пак директним комбиновањем идеја преузетих из *New Age* књига и радова неолиберала од стране спиритуалних предузетника.

Четврто поглавље подељено је у осам секција и у њему кандидат наставља анализу елективних афинитета, који се даље повезују са проблематиком политичке теологије. Поглавље почиње скицом главних карактеристика политико-теолошког приступа, који обухвата проблеме неолиберализма и езотеризма и њихових веза у савременој култури. Кандидат дискутује појам политичке теологије и посебно схватање Адама Котска на бази кога је политичку теологију могуће повезати са теоријом Лика Болтанског и Ев Шијапело о духу капитализма. Болтански и Шијапело „дух“ разумеју као идеолошко оправдање капитализма, а Адам Котско појам идеолошког оправдања повезује са теолошким концептом теодицеје – оправдања бога из угла проблема присуства зла у свету. На тај начин се политичка теологија претвара у технику критике идеологије, јер је теодицеја проблем који се тиче легитимитета света који бог успоставља односно одржава. У следећој секцији кандидат је идентификовао присуство хомологних теодицеја у неолиберализму и *New Age* духовности, одакле проистичу слични етички закључци и слично схватање кривице, коју неолиберализам тежи да преусмери ка индивидуи и популацији. То се повезује са новом етиком „пројектног града“ како су Лик Болтански и Ев Шијапело назвали нову нормативну формацију и логику идеолошког оправдања која карактерише савремени капитализам.

Након ових политико-теолошких дискусија следи секција (стр. 137-159) која се бави ужим методолошким и теоријским проблемима *New Age* студија. Секција развија критику „супермаркет хипотезе“ и „номиналистичких“ приступа *New Age* духовности,

што чини из угла митокритике Ролана Барта. Дискутују се различити утицаји у *New Age* студијама попут теорије Томаса Лукмана, теорије религијске економије и низа различитих приступа који *New Age* разумеју кроз тржишне метафоре. Секција разматра неадекватност тржишних метафора, номинализма и критика потрошње за критички поглед на *New Age* духовност. На бази тих теоријских и методолошких дискусија поглавље се у последње четири секције (стр. 159-186) враћа историјским и политико-теолошким разматрањима овог проблема. Најпре се трага за изворима елективних афинитета у културној и политичкој коњунктури међуратног времена када су неолиберализам и наратив о Новом добу рођени, затим се разматрају виталистичке идеје тог периода и елективни афинитети између неолиберализма и пост-теозофских идеја аутора попут Рудолфа Штајнера или Елис Бејли, родоначелнице *New Age* наратива.

У наредним секцијама се прелази на дискусију утицајних одређења езотеризма на бази којих је могуће политико-теолошки тумачити неолиберализам и његове везе са *New Age* духовношћу. Такође се уводи дефиниција спиритуалности коју је дао Мишел Фуко, на основу које се дискутује спиритуалност неолиберализма. Кандидат демонстрира да постоји хомологија и између саме дефиниције спиритуалности, и дефиниције неолиберализма. Сумира се низ епистемолошких хомологија између неолиберализма и *New Age* духовности и уводе се нови афинитети, попут критике картезијанског дуализма која је присутна како код *New Age* аутора као што су Ерих Јанч, Грегори Бејтсон или Фритјоф Капра, тако и код Фридриха Хајека, или схватање о више нивоа или димензија људског сопства. Кандидат сумира афинитете, који су кроз дисертацију проналажени код аутора који се узимају као репрезентативни представници неолиберализма као што су Хајек, Питер Дракер, Гери Бекер, Валтер Липман и други.

Пето, закључно, поглавље садржи две секције (стр. 190-197) кроз које кандидат уводи финално политико-теолошко одређење неолиберализма путем концепта „кибергнозе“ – модалитета културе који измиче категоријама попут науке или религије и укида и картезијанске и њутновске категорије, и модерно схватање субјективности. То је изведено на основу утврђивања хомологије између неолиберлног схватања о „тацитном знању“ (знању које није комуникаблино тј. дискурзивно) и појму „гнозе“ који је у студијама западног езотеризма на исти начин одређен. Након тога се укратко сумирају главни доприноси дисертације односно набрајају тачке елективног афинитета попут улоге

New Age религије као оквира за тржишно друштво, њене улоге у терапеутској култури коју неолиберална логика производи и других афинитета који су кроз рад подробно дискутовани. На крају рада кандидат сумира идеје о новој политичкој теологији неолиберализма, и улози елективних афинитета у успостављању нове хегемонијске културе капитализма, која је грађена кроз целу дисертацију.

2. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Комисија констатује да је кандидат проверио опште хипотезе изнесене на почетку рада, те да их је потврдио користећи различите приступе, укључујући анализу литературе у области *New Age* студија, политичке теологије, као и нових историографија западног езотеризма и неолиберализма, те ширег спектра релевантне литературе у области критичке теорије и религијских студија. Захваљујући детаљној обради одговарајуће и разноврсне литературе, као и систематичном поређењу неолибералних и *New Age* наратива на бази оригиналних извора, кандидат Горан Каузларић указао је на значај разумевања политико-теолошке логике савремене културе, и њене генезе кроз дуге процесе регенерације културне хегемоније. Кандидат је показао и да су елективни афинитети неолиберализма и *New Age* духовности у тим културним процесима одиграли кључну а веома занемарену улогу.

3. Закључак

Комисија констатује да докторска дисертација Горана Каузларића испуњава предвиђене формалне услове прописане процедуром коју захтевају Универзитет у Београду и Факултет политичких наука. Такође, дисертација „*New Age* духовност и култура неолиберализма: Модуси хегемоније“ урађена је у складу са основним проблемима и претпоставкама које су наведене у прихваћеној пријави и испуњава све истраживачке и методолошке стандарде научног рада. Кандидат је показао адекватно познавање релевантне литературе, висок степен разумевања предложеног проблема и успешно је изнео аргументацију којом је потврдио основне хипотезе у свом раду.

Узевши у обзир све наведено, Комисија сматра да дисертација кандидата Горана Каузларића „*New Age* духовност и култура неолиберализма: Модуси хегемоније“ испуњава све предуслове за јавну одбрану, и предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука да прихвати овај Реферат, формира истоветну комисију за одбрану и кандидату одобри приступање јавној одбрани докторске дисертације.

У Београду, 4. јуна 2021.

Комисија:

Проф. др Ђорђе Павићевић, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

Проф. др Лидија Радуловић, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Проф. др Марина Симић, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, менторка